

Z DOPISŮ JAZYKOVÉ PORADNĚ

Dotaz:

Mám dotaz na přesnou podobu jmen malířů, navíc bratrů – v literatuře i na internetu jsem našla tyto podoby: Joža Uprka (s krátkým *U*) a Franta Úprka (s dlouhým *Ů*). Je toto opravdu správně?

Odpověď:

Domníváme se, že jména obou bratrů by měla být psána stejně. Prošli jsme encyklopedie, kterými disponujeme, a všude bylo jméno Uprka psáno s krátkým *u*, jedině ve starém Ottově slovníku naučném bylo *ú* dlouhé. Výskyty na internetu ukazují (jak ostatně sama píšete), že je psaní *ú/ů* v tomto jménu rozkolísané. Vzhledem k tomu, že se oba bratři narodili zhruba v polovině 19. století, je dokonce možné, že byl zápis jejich jména rozkolísaný i za jejich života, protože čárka nad *ú* se na počátku slov začala psát až po roce 1848 (a v některých případech ještě později).

Jinými slovy, nelze striktně říci, jestli psát *ú* dlouhé nebo *u* krátké. Domníváme se však, že by snad bylo vhodnější přiklonit se k řešení z novějších encyklopedií a psát *u* krátké.

Dotaz:

Pro zvýraznění účinku používáme v češtině (i v jiných jazycích) kombinace jako *hrozně se mi to líbí, jsi strašně hodnej* a naopak *je to pěkně hnusný, venku je pěkná zima*. Ta slova svými původními významy nejdou k sobě, jako *hrozný* a *líbí*, přesto spolu tvoří na poslech zažitou sourodou dvojici. Jsou ale lidé, kteří tvrdí, že vyřčené slovo s sebou nese energii a že se tak vlastně použitím záporně nabitého příslovce ruší celkové vyznění sdělení, že není správné používat negativní slova v pozitivním sdělení a naopak. Já osobně s tím zcela nesouhlasím, protože mám za to, že máme i různé nadsázky a ironie, jimiž vyjadřujeme vlastně něco jiného, než přímo říkáme, a že jazyk a vůbec vyjadřování je jimi bohatší. Jaký je Váš názor?

Odpověď:

Souhlasíme s Vámi. Spojení slov se záporným a kladným významem je sice logicky neobhájitelné (a proto pro některé mluvčí nepřijatelné), ale jazyk bývá leckdy nelogický. Kontrast zde slouží k zesílení významu rozvíjeného slova, uplatňuje se především v expresivním projevu. Přídavná jména jako *strašný*, *hrozný* (a příslovce *strašně*, *hrozně*) mohou mít expresivní význam, nesmírně, velmi – nejen v češtině (*Já mám tu holku strašně rád; On je hrozně hezkej kluk*), ale např. i v angličtině – existenci slovních spojení *terribly beautiful*, *terribly nice* lze doložit např. na internetových vyhledávacích, a to s vysokými četnostmi. Výskyt takovýchto spojení není dán větší či menší vyspělostí konkrétního jazyka nebo skupiny jazyků, ale psychologicky: Tam, kde se z nějakých důvodů mluvčímu výraz typu *velmi*, *velice* jeví jako nedostatečný či příliš obvyklý, všední, sáhne k výrazu s výraznějším, expresivním, významově nápadným, neočekávaným významem.